

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 32

Заснований в 1996 році

Рівне – 2005

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я В З А К Л А Д А Х О С В І Т И : З Б І Р Н И К Н А У К О В И Х П Р А Ц Ь . Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 32. – Рівне: РДГУ, 2005. – 155 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії дошкільної педагогіки, історії педагогіки, методики навчання і виховання дітей дошкільного віку, їх розвитку в сім'ї і дошкільних закладах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, вихователів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №2 від 30.09.2005 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

związany jest z ograniczeniem udziału świadomości do korygowania analizatorów ruchowych. W korze mózgowej zachodzą procesy analizy i różnicowania, w wyniku których następuje rozumienie i opanowanie ruchów i czynności oraz łączenie postawy ciała z ruchami rąk i narzędzi. Wielokrotne powtarzanie czynności w tych samych warunkach powoduje w korze mózgowej powstawanie stereotypów, które są podłożem nawyków przyzwyczajęń.

Етап спеціалізуючий ma miejsce w klasach programowo najwyższych. Występuje on zwykle w klasie ostatniej szkoły zawodowej. W tym etapie uczniowie przygotowują się do podjęcia prac i w związku z tym odbywają wstępną specjalizację w szkole” [4, 173 – 175].

W dotychczasowych strukturach szkolnictwa kształcenie zawodowe realizowane jest najczęściej w trakcie jednostek lekcyjnych praktycznej nauki zawodu. Przykładowa struktura takiej lekcji składa się z pięciu głównych ogniw wypełnionych określonymi treściami:

1. Wstępne czynności organizacyjno – przygotowawcze niezbędne do rozpoczęcia zajęć.
2. Przeprowadzenie instruktażu wstępnego.
3. Przeprowadzenie instruktażu bieżącego (w czasie wykonywania konkretnych zajęć i czynności wytwórczych).
4. Przeprowadzenie instruktażu końcowego, w czasie którego podsumowuje się organizację i przebieg zajęć.
5. Czynności organizacyjno – porządkowe kończące zajęcia [4, 176].

Niezmiernie istotną sprawą jest dobre przygotowanie merytoryczne i praktyczne nauczycieli oraz instruktorów prowadzących naukę zawodu. Nie jest bowiem obojętne, jakie treści i w jakiej formie są przekazywane uczniom a także jakie czynności i zadania realizowane są praktycznie w czasie lekcji. Pełna wiedza nauczyciela potrzebna jest do koordynowania działań swoich uczniów, którzy realizują zadania wynikające z danego etapu kształcenia i jednocześnie poszczególne etapy kształtowania umiejętności zawodowych. Efektywność kształcenia zawodowego tylko wówczas będzie wysoka, kiedy wszystkie występujące w nim ogniwa i struktury będą działać w sposób zsynchronizowany i oparty na zweryfikowanych naukowo podstawach i ustaleniach.

LITERATURA CYTOWANA:

1. Anderson J.R., *Uczenie się i pamięć. Integracja zagadnień*. – WszI P, Warszawa, 1998.
2. Obuchowski K., *Adaptacja twórcza*. – KiW, Warszawa, 1985.
3. Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*. – Wyd. Akad. „Żak”, Warszawa, 1998.
4. Ornatowski T., Figurski J., *Praktyczna nauka zawodu. ITE*. – Radom, 2000.
5. Terelak J., *Podstawy psychologii lotniczej*. – DWL, Poznań, 1988.

Резюме. В статье анализируется роль политехнического образования в подготовке современного производственного персонала. Образование выступает фактором производства, который влияет на производительность, развитие конкуренции и создание рабочих мест.

Ключевые слова: Педагогика труда, образование, компетентность, производственная подготовка.

Summary. In article the role educations in preparation of the modern industrial personnel is analyzed. Education acts as the factor of manufacture which influences efficiency, development of a competition and creation of workplaces.

Key words: Pedagogic of work, education, competence, industrial training.

Одержано редакцією 06.09.2005

УДК 378. 147. 111: 371. 322

Т.С. РАБЧЕНЮК

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ ЯК ВИД САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА ТВОРЧОГО ХАРАКТЕРУ

Резюме. В статті розкриваються проблеми сутності, змісту, структури, видів індивідуальних навчально-дослідних завдань як виду самостійної роботи студента, а також завдання професорсько-викладацького складу щодо створення умов для їх розв’язання, системи оцінювання та захисту в світлі вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Ключові слова: індивідуальне навчально-дослідне завдання, самостійна робота, змістовий модуль, кредитно-модельна система організації навчального процесу.

Постановка проблеми. Розвиток України визначається у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальноосвітньої культури, серед яких – свобода здобуття освіти будь-якого рівня, що є невід’ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства.

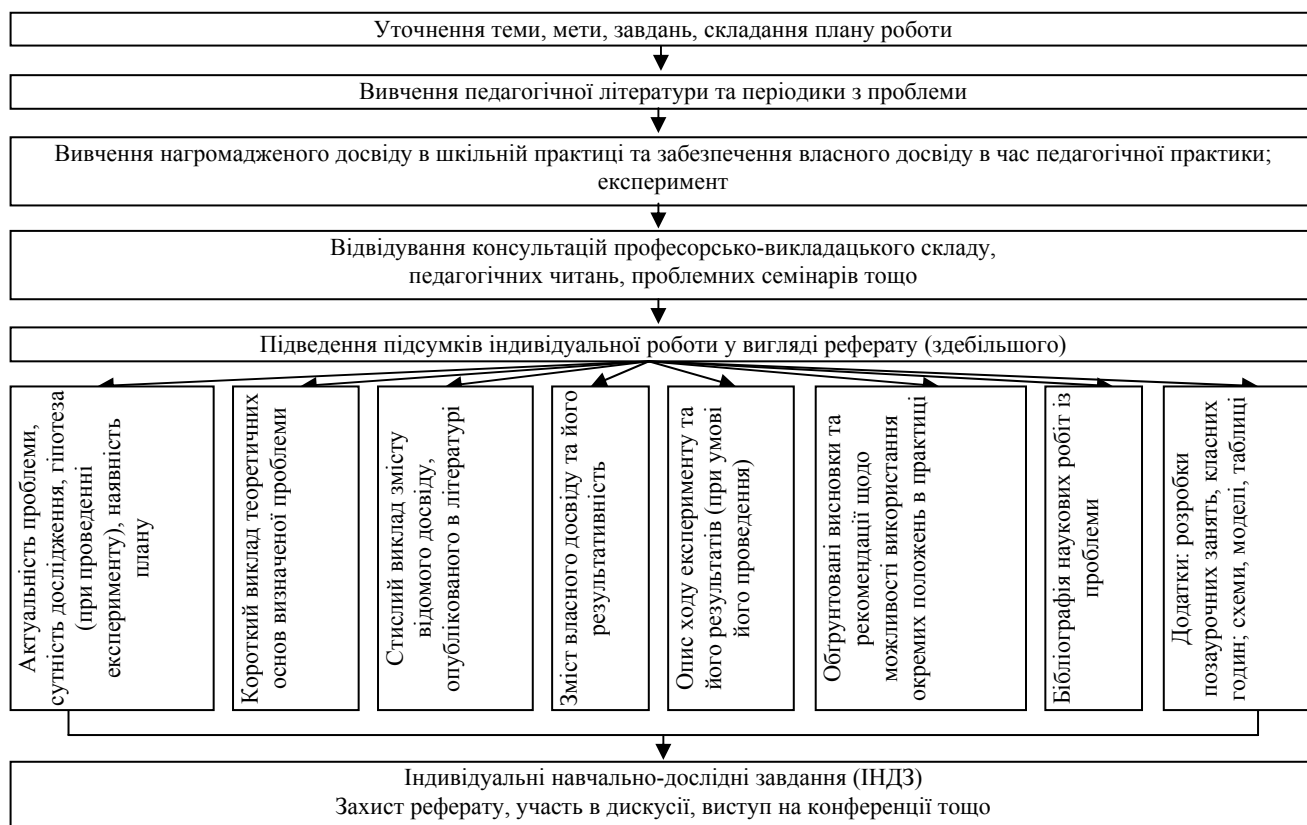
Однією з передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти є реалізація концептуальних ідей Болонського процесу, а саме організація навчального процесу за кредитно-модульною системою (КМСОНП). Серед завдань КМСОНП є забезпечення реалізації індивідуального навчального плану студента, який включає нормативні та вибіркові змістові модулі [9,12,13].

У зв’язку з цим перед професорсько-викладацьким складом постало завдання поліпшити підготовку студентів до творчої діяльності через навчальну роботу, покликану розвивати в них інтерес до науково-дослідницької діяльності, звичку до систематичної самостійної розумової праці, формувати потребу в творчому підході до розв’язання професійних завдань.

Сьогодні ще в переважній більшості викладачі використовують при організації самостійної роботи студентів та контролю за нею інформаційно-пошукові форми роботи, суть яких зводиться до чисто технічної роботи, а факт існування звіту визнається як фактор успішного засвоєння опрацьованого матеріалу. Це такі традиційні форми: семестрові завдання для самостійної та індивідуальної робіт; консультації, індивідуальні заняття, колоквиуми, контрольні роботи, складання календарно-графічних планів тощо. Крім того, в навчальних планах спеціальностей все частіше реалізується тенденція до скорочення аудиторних годин та збільшення кількості годин, які відводяться на самостійну роботу студента (50 % навчального часу). Традиційно вважається, що студент в цей час повинен самостійно опрацьовувати конспекти лекцій, літературу до тем, що виносяться на практичні заняття, самостійно складати конспекти з тем, які виносяться на самостійне вивчення, виконувати реферати тощо. Останнім часом форми такої роботи урізноманітнилися пошуком інформацій в системі Інтернет, виконанням найпростіших завдань на комп'ютерній техніці.

Такі завдання, зрозуміло, не вимагають навіть глибокої систематизації, не те, що творчого осмислення, конструювання, моделювання. Дані форми роботи практично не оцінюються, бо передбачається врахування їх результатів у оцінці знань, здобутих студентом під час їх виконання. В той же час відомо, що ефективність такого роду самостійної роботи є надто низькою і ретельно виконує її лише частина, як правило, встигаючих студентів [2,3,11].

Зрозуміло, що творча, наближена до наукового осмислення і узагальнення, робота можлива лише як результат організації навчання із обов'язковою присутністю в ній цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. Одну з таких схем подаємо нижче (Рис. 1).

Рис. 1. Етапи самостійної роботи студента над індивідуальним завданням

Крім того, така робота повинна бути індивідуальною з урахуванням рівня творчих можливостей студента, його навчальних здобутків, інтересів, навчальної активності тощо.

Тобто, кредитно-модульною системою методологією процесу навчання та, відповідно, оцінювання знань студентів, визначено його переорієнтацію із суто лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно орієнтовану форму. Усі світові та пропонувані останнім часом національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну, творчу роботу того, хто навчається. На цьому принципі будуються і новітні, включно інформаційні, технології навчання [4,7,9].

Як показують різні моніторинги, часто причиною неуспішності студента в сучасних умовах соціально-економічного, політичного, психологічного та побутового перевантаження є його невміння організувати свою навчальну діяльність. Тому завданням педагога є допомога студенту в організації навчальної і інших видів діяльності та чітке розмежування навчальних робіт, які виконуються в аудиторії та в позаурочний час. В реалізації цього завдання допоможе, на нашу думку, використання в навчальному процесі індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ).

Індивідуальне навчально – дослідне завдання (ІНДЗ) є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального, навчально-дослідницького чи проектно-конструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення програмового матеріалу навчального курсу і завершується разом із складанням підсумкового іспиту чи заліку із даної навчальної дисципліни.

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних в процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Структуру індивідуального навчально-дослідного завдання подаємо в рис. 2.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (реферати та анотації) оформлюються згідно загальноприйнятих вимог.

Велику допомогу у виконанні індивідуальних навчально-дослідних завдань студенти одержують в час аудиторних занять, на яких викладач використовує такі форми навчальної роботи, які є важливим засобом формування у студентів установки на творчу самостійну діяльність. Зміна характеру навчальної роботи в аудиторії, внесення в методику її організації творчого підходу забезпечує умови для підготовки майбутніх педагогів до нестандартної діяльності. Дієвими способами, що спонукають студентів до цього в процесі аудиторних занять, ми вважаємо: визначення обсягу, змісту, характеру самостійної роботи з кожної теми виучуваних дисциплін педагогічного циклу; постановка проблемних запитань, створення проблемних ситуацій, самостійне складання і розв'язування педагогічних задач; аналіз фактів і прикладів, що потребує залучення знань із суміжних дисциплін; спеціальні завдання, метою яких є вироблення в студентів навичок самостійної роботи; критико-бібліографічний огляд джерел і публікацій; виконання практичних завдань на базі школи за складеним планом.

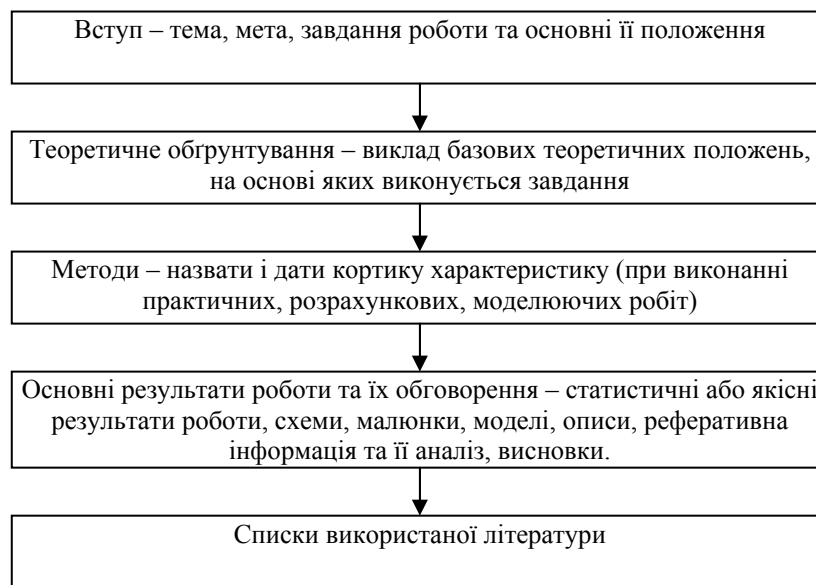
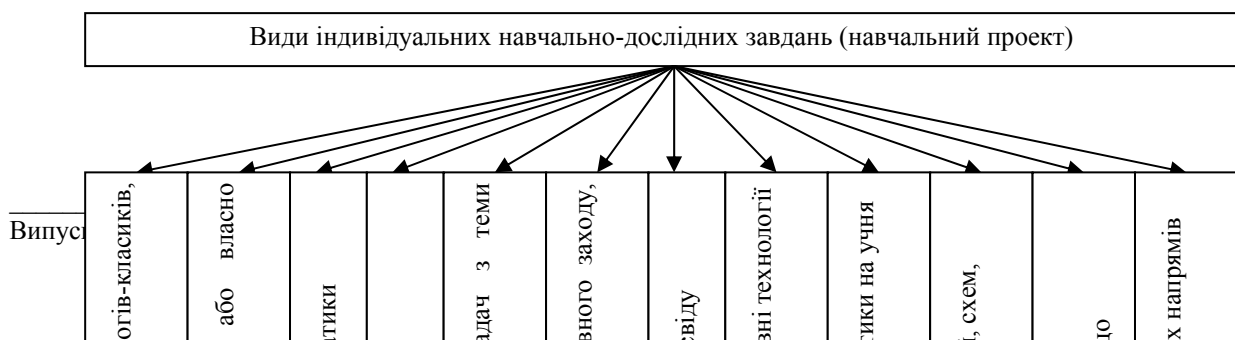

Рис. 2. Структура індивідуальних навчально-дослідних завдань

Усі ці завдання потребують від студентів інтенсивних операцій: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, переносу раніше одержаних знань у нові умови. А це, в свою чергу, закріплює у них навички дослідницької праці, які допомагають їм виконувати й позааудиторні індивідуальні навчально-дослідні завдання. За завданням викладачів студенти в позааудиторний час виконують різні види самостійних робіт – за заданим або своїм планом конспектують першоджерела, пишуть рецензії та анотації на статті із педагогічної періодики, виконують письмові роботи, присвячені аналізу нагромадженого педагогічного досвіду, зіставляють його з досвідом вчителів, що його вони вивчили під час педагогічної практики в школі, роблять огляд педагогічної літератури тощо (Рис. 3).

Рис. 3. Види індивідуальних навчально-дослідних завдань (навчальний проект)

Вважаємо, що самостійна робота у тісній взаємодії із аудиторними навчальними заняттями створює основу для навчальної науково-дослідницької роботи студентів, яка відкриває великі можливості для розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів.

Завдання для самостійної роботи студентів та виконання індивідуально-дослідних завдань подаються в програмі навчального курсу „Теорія і методики виховання”.

Порядок подання, оцінювання й захисту ІНДЗ такий:

- звіт про виконання ІНДЗ подається у вигляді скріпленого зошита (реферату) з титульною сторінкою стандартного зразка і внутрішнім наповненням із зазначенням всіх позицій змісту завдання;
- ІНДЗ подається викладачу, який читає лекційний курс з даної дисципліни та приймає іспит або залік, не пізніше, ніж за 2 тижні до іспиту (заліку);
- оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті (практичному, семінарському, колоквіумі і т. ін.) з курсу на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. Захист завдання здійснюється шляхом усного звіту студента про виконану роботу (до 5 хв.);
- за якісне виконання та оформлення ІНДЗ можна оцінювати такими балами:

„5” – робота виконана на 100%, має чітку, послідовну, логічну структуру та оформлена згідно вимог;

„4” – робота виконана на 90%, має незначні недоліки;

„3” – робота виконана на 60%, має послідовну структуру, але не оформлена згідно вимог;

„2” – робота не структурована, відповіді неповні, виконана на 25%;

„1” – робота не має чіткої, послідовної, логічної структури, оформлена хаотично, відповіді не відповідають змісту;

„0” – робота не виконана зовсім.

Захист ІНДЗ оцінюється за 12-ти бальною системою з обов’язковим переведенням оцінок до національної шкали ECTS:

„1” – Студент володіє основним навчальним матеріалом програми із дисципліни на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, положень. При викладі теоретичного матеріалу допускає принципові помилки, а також не вміє уникнути їх при виконанні практичних завдань, без допомоги викладача.

„2” – Студент володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні засвоєння, проявляє елементарні вміння застосовувати правила, закони, принципи виховання при виконанні педагогічних завдань. Слабо орієнтується в текстових завданнях.

„3” – Студент володіє навчальним матеріалом програми на рівні окремих фрагментів. Ілюструє посередньо здатність диференціювати та інтегрувати знання теоретичних положень при виконанні практичних завдань.

„4” – Студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні, проявляє деяку обізнаність із педагогічною літературою, але допускає помилки при її аналізі й при виконанні практичних завдань.

- „5” – Студент володіє навчальним матеріалом програми на вищому рівні, ніж початковий; здатний за допомогою викладача відтворити значну його частину, проявляє обізнаність із основною педагогічною літературою; однак, показує недостатній рівень знань застосовувати правила, закони, методи у конкретних педагогічних ситуаціях.
- „6” – Студент виявляє знання і розуміння основних теоретичних положень із дисципліни, усвідомлює значення їх для майбутньої професії педагога; із допомогою лише викладача може аналізувати матеріал навчальної програми, порівнювати та робити висновки; тестові педагогічні завдання виконує із незначними огріхами.
- „7” – Студент виявляє добрі знання навчального програмового матеріалу, засвоїв основну й частково додаткову літературу, яку рекомендує програма; вміє частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади й аналізувати ситуації із педагогічної практики. Однак, не завжди самостійно вміє оцінити факти і події із шкільного життя
- „8” – Студент вміє співставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача і самостійно, в цілому, застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки. Однак, студент ще не проявляє високий рівень вміння аналізувати й оцінювати факти, події, явища, життєві педагогічні ситуації.
- „9” – Студент виявляє повне знання навчального програмового матеріалу із дисципліни і вільно володіє ним. Вміє використовувати теоретичні положення при розв’язуванні педагогічних задач, самостійно виправляти допущені помилки, добирати переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу. Однак, показує поверхові знання окремих першоджерел (обов’язкової та додаткової літератури) та недостатнє усвідомлення значення окремих положень дисципліни для майбутньої професії вчителя.
- „10” – Студент виявляє творчі здібності, самостійно визначає особистісно значущі цілі навчальної діяльності; оцінює нові факти, явища, ідеї, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач; ілюструє всебічне, глибоке знання навчально-програмового матеріалу та вміння творчо використовувати його в педагогічній практиці.
- „11” – Студент ілюструє глибокі знання програмового матеріалу та вміння інтегрувати їх, диференціювати, вірно обґрунтовувати завдання, передбачені навчальною програмою; вільно висловлює власні думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності; використовує знання і вміння в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту педагогічну позицію.
- „12” – Студент на найвищому рівні засвоїв теоретичний матеріал навчальної програми і виробив уміння використовувати його в практичній діяльності; виявляє особливі творчі здібності; самостійно розвиває творчі власні обдаровання і нахили та вміє використовувати їх в роботі з учнями.

Оцінка за ІНДЗ є обов’язковим компонентом іспитової оцінки (диференційованого заліку, заліку) і враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу. Питома вага ІНДЗ у загальній оцінці з дисципліни, залежно від складності та змісту завдання, може становити від 30% до 50%.

Щоб дослідити, наскільки виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань вплинуло на підвищення успішності студентів із теорії і методики виховання, ми прослідкували успішність студентів 3-го курсу факультету української філології за два останні навчальні роки (2003-04 н.р. та 2004-05 н.р.) з часу запровадження кредитно-модульної системи в університеті (Рис. 4.)

Аналіз отриманих даних показав, що використання ІНДЗ при вивченні теорії і методики виховання привело до підвищення загальної успішності студентів від 97% (перша атестація) у 2004–2005 н.р. до 100% (в час зимової екзаменаційної сесії), тоді як в 2003–2004 н.р. успішність студентів III – го курсу, з якими запроваджували лише традиційні форми самостійної роботи, а не ІНДЗ, становила 98,2% (зимова сесія). Якісна успішність зросла відповідно також від 45 % до 70,5%, в той час як в минулому році вона зросла лише до 53,5%.

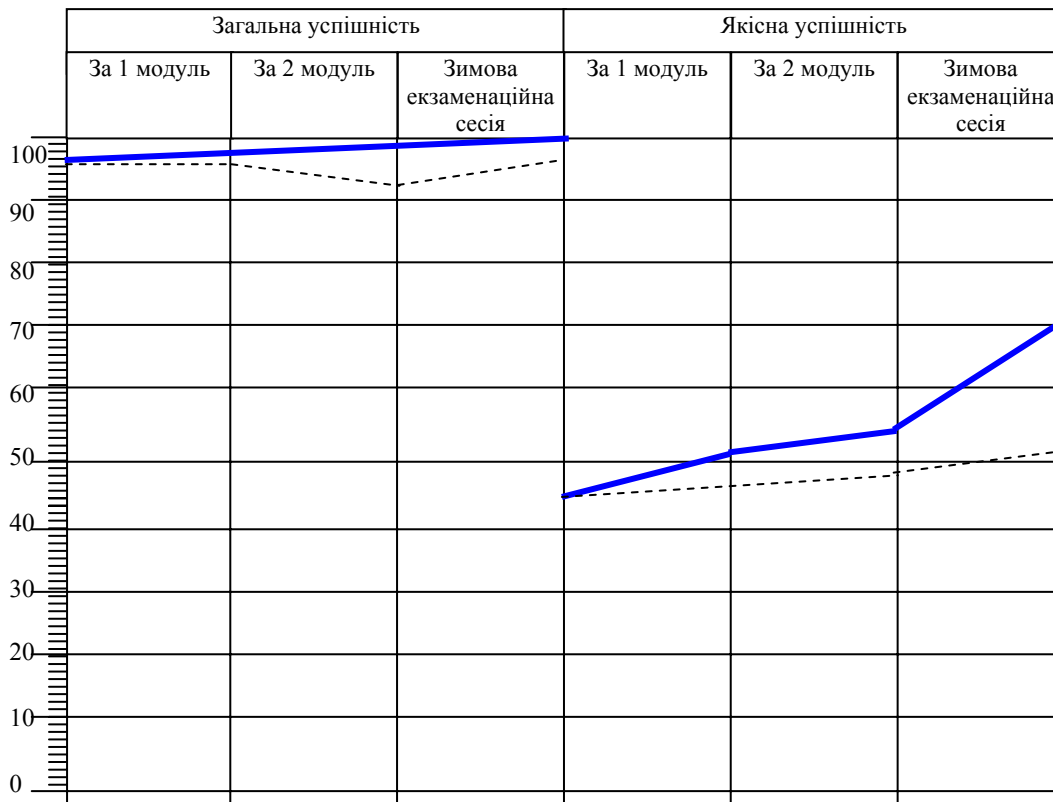

Рис. 4. Порівняльні дані загальної та якісної успішності студентів у %

Примітка:

— 2004-2005 н.р.

- - - 2003-2004 н.р.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити такий висновок:

- ІНДЗ розглядається як навчальний модуль, який виконується самостійно і оцінюється як частина навчального курсу з урахуванням у загальній оцінці за курс. Це надає вагомості даній роботі і робить її зміст вартісним;
- ІНДЗ визначає зміст, технологію самостійної роботи студента та структурує її;
- індивідуалізація роботи студента виключає списування (включаючи Інтернет), дублювання видів робіт та сприяє індивідуальній відповідальності за виконану роботу;
- ІНДЗ містить елемент пошукової, частково науково-дослідної роботи і виступає чинником залучення студента до науково-дослідницької діяльності, яка може бути продовженням через виконання курсової, дипломної, магістерської роботи тощо.

Загалом, як свідчить досвід роботи професорсько-викладацького складу нашої кафедри, введення системи ІНДЗ приводить до зростання якісних показників навчальної діяльності студентів. Позитивним в ІНДЗ є не тільки активізація самостійної роботи студента, але і його мобілізація на виконання навчального завдання, яке оцінюється і обов'язково впливає на підсумковий контроль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочан І.О. Впровадження самостійної, індивідуальної роботи студентів як важливого чинника формування особистісно орієнтованої системи навчання // Нові технології навчання. – К., 2003. – Вип. 34. – С. 307-311.
2. Бугрій О. Підготовка майбутнього вчителя до творчої діяльності // Вища школа. – 2003. – №4-5. – С. 63-69.
3. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів // Вища школа. – 2001. – №4-5. – С.48-53.
4. Герман Н. Адаптація форм організації самостійної роботи студентів до сучасних технологій навчання // Вища школа. – 2001. – №4-5. – С.53-62.
5. Головка Л.Активізація самостійної роботи студента під час лекційних занять // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5 – С. 147-151.
6. Гусак Т. Організація самостійної роботи студентів // Рідна школа. – 2004. – № 5. – 47-48.
7. Драч І.І. Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів як важливий елемент сучасної підготовки фахівців // Нові технології навчання. – К.: НМЦВО, 2004. – Вип. 37. – С. 86-91.
8. Журавська Л. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у вищих закладах освіти // Освіта і управління. – 1999. – С. 105-107.
9. Заходи щодо реалізації Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004 – 2005 роки // Освіта. – 2004. – 11-18 лютого. – С. 6-7.
10. Кайлова Л.Г. Організація та контроль самостійної роботи студентів // Проблеми освіти. – К: Науково-методичний центр вищої освіти, 2004. – Вип. 37. – С.136-143.

11. Мамаєв Л.М. та ін. Підготовка студентів до самоперевірки результатів самостійної роботи як засіб розвитку творчого мислення // Проблеми освіти. – К., 1997. – Вип. 10. – С.104-107.
12. Програма проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації // Освіта. – 2004. – 11-18 лютого. – С. 4.
13. Тимчасове Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців // Освіта. – 2004. – 11-18 лютого. – С. 4-5.

Резюме: В статті розкриваються проблеми сутності, содержания, структури, видів індивідуальних учебно-исследовательських завдань як виду самостійної роботи студента, а також задачі, стоячі перед профессорсько-преподавательським складом, по створенню умов для рішення, системи оцінювання і захисту в ключі вимог кредитно-модульної системи організації учебного процесу.

Ключевые слова: індивідуальні учебно-исследовательські завдання, самостійна робота, содєржательний модуль, кредитно-модульня система, організація учебного процесу.

Summary: in the article the problems of the substance, contents, structure, kinds of individual-experimental assignments, as kind of the independent work of students and also assignments of professorial-treacheries personnel about

Key words: individual-experimental assignments, independent work, credit-modul system, educational process.

Одержано редакцією 01.09.2005

УДК: 373.1.032

Т.С. ЦІПАН

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО РУХУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Резюме. У статті розкриваються аспекти дитячо-юнацького руху на сучасному етапі їх діяльності, вирізняються та аналізуються його провідні напрями та передбачаються соціально-педагогічні умови життєдіяльності.

Ключові слова: дитячо-юнацьке об'єднання, дитячо-юнацький рух, громадянське виховання, громадянськість, соціально-педагогічні умови.

Постановка проблеми. Глибокий аналіз складної і героїчної історії України, об'єктивні процеси, які відбуваються в соціальному і економічному житті нашої держави нині, турбота про її майбутнє зумовлюють необхідність удосконалення громадянського виховання молодого покоління. Провідною ідеєю залишається прагнення до ідеалу – формування громадянської свідомості, творчої, інтелектуально розвинутої, духовно багатості, фізично здорової особистості. У суспільстві постала потреба виховання громадянина освіченого, активного, який вмє жити і працювати в умовах демократії, в умовах підвищеної відповідальності за себе і свою країну. Механізм реалізації цієї ідеї відіграє особливу роль в діяльності педагогів, допомагає через систему соціально-педагогічних чинників, зокрема через дитячо-юнацькі об'єднання, ефективно здійснювати громадянське виховання.

Головна мета громадянського виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді особистісних рис громадянина української держави, розвинутої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури. Воно має забезпечити всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, формування громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності [1.3.].

Важлива роль у громадянському вихованні молодого покоління належить школі, бо формування рис громадянськості здійснюється, насамперед, у конкретних умовах навчально-виховного закладу, як через зміст освіти, так і позакласну та позашкільну роботу. Для цього потрібно є перебудова змісту освіти і виховання, цілеспрямована організація життя навчального закладу, сприятлива морально-психологічна атмосфера, оперта на взаємну повагу вчителів та учнів.

Як зазначав І.Франко, у змісті освіти та щоденному житті школи має утверджуватися ідея справедливості, рівності й прогресу, а навчальний заклад потрібно перетворити у шкільну громаду, в якій „громадяни-ученики, громадянки-учениці самоуправою утворювали би свої справи, причувалися... до того, щоб ставити свої сили на услуги громади” [13,48]. Це потребує пильної уваги до розвитку самоврядування, до використання виховних можливостей дитячо-юнацьких (молодіжних) організацій, діяльність яких спрямована на розвиток ініціативи і суспільної активності.

Молодіжна самодіяльність та ініціатива, прагнення до самостійної участі в житті суспільства і держави, у задоволенні і реалізації власних потреб та інтересів призводять до утворення і функціонування громадянських дитячих об'єднань і організацій.

В історико-педагогічних дослідженнях різних років знайшли своє відображення думки щодо діяльності самодіяльних дитячо-юнацьких і молодіжних об'єднань та організацій і їх вплив на формування громадянськості в підростаючого покоління.

ЗМІСТ

<i>Переднє слово ректора РДГУ Постоловського Р.М.</i>	3
<i>Дем'янюк Т.Д.</i> Інноваційна діяльність кафедри теорії і методики виховання	4
<i>Лісова С.В.</i> Сучасні тенденції модернізації національних систем освіти: пошук і перспектива	13
<i>Безкорвайна О.В.</i> Гуманістичні ціннісні орієнтири як основа формування толерантної особистості сучасного підлітка	17
<i>Хамедюк Н.С.</i> Актуальні проблеми виховання гуманістично спрямованої особистості учня на принципах педагогіки толерантності	23
<i>Рабченюк Т.С.</i> Особливості виховання обдарованої дитини в сучасному навчальному закладі	27
<i>Матюхіна Н.В.</i> Розвиток творчої обдарованості учнів у процесі навчально-виховної діяльності вчителя	32
<i>Дем'янюк Б.П.</i> Формування наукового світогляду школярів при викладанні фізики у сучасній школі	36
<i>Дем'янюк Т. Д., Камінська Є. І.</i> Духовно-моральний розвиток особистості учня в умовах діяльності української національної „школи – родини”	39
<i>Черній А.Л.</i> Організаційно-педагогічні засади виховного процесу в організації пласт	44
<i>Сойчук Р.Л.</i> Контрасти американської системи виховання	46
<i>Тимощук Н. С.</i> Оновлення змісту та організації процесу особистісно орієнтованого виховання таршокласників у позакласній роботі	49
<i>Пилипей О.В.</i> Використання інтерактивних методик в навчально-виховній роботі вчителя-словесника	54
<i>Назаренко Г.А.</i> Культура міжетнічних відносин старшокласників: результати констатуючого етапу ксперименту та завдання виховної діяльності	58
<i>Чернишина В.М.</i> Формування ціннісних орієнтацій в системі діяльності педагогічного колективу	63
<i>Кириленко С.В.</i> Громадянська відповідальність як показник сформованості культури здоров'я	67
<i>Косарєва Н.І.</i> Формування духовності особистості на засадах цінностей українського народу	70
<i>Павелків О.М.</i> Формування в учнів інтересу до підприємницької діяльності у процесі оволодіння економічним розрахунком	73
<i>Павелків Р.В.</i> Експериментальне вивчення особливостей самостійності сучасних молодших школярів	76
<i>Оржеховська В.М.</i> Превентивна педагогіка – наука пізнання	80
<i>Левківський М.В.</i> Соціальна зрілість старшокласників (підходи до формування)	85
<i>Нечипорук Л.І.</i> Формування ноосферної моральної позиції старшокласників	87
<i>Кукалець М.В.</i> Дидактичні аспекти підготовки учнів до засвоєння навчального матеріалу	91
<i>Гавлітіна Т.М.</i> Завдання і зміст національно-патріотичного виховання підлітків в позашкільних навчальних закладах	95
<i>Кособуцька Г.П.</i> Кредитно-модульна система: завдання, пошук, результати у вищому навчальному закладі	98
<i>Наумчук Г.І.</i> Духовність і формування особистості майбутнього вчителя	103
<i>Дупак Н.В.</i> Зарубіжний досвід розробки стандартів професійної освіти	107
<i>Красовська О.О.</i> Естетична освіта студентів педагогічного факультету	113
<i>Крижановська Т.І.</i> Шляхи оновлення професійної підготовки музикантів-педагогів у курсі “історія музики”	116
<i>Петренко О.Б.</i> Громадянська спрямованість діяльності українських просвітительок кінця ХІХ – початку Х ст.	119
<i>Федорченко Т.Є.</i> Проблеми ненасильства в контексті дитячої безпритульності	122
<i>Габова Л.І.</i> ВІЛ/СНІД як чинник погіршення репродуктивного здоров'я неповнолітніх	125
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Основи роботи з вокальним ансамблем	128
<i>Graca Tadeusz</i> Etapy kształtowania umiejętności w kształceniu zawodowym	132
<i>Рабченюк Т.С.</i> Індивідуальне навчально-дослідне завдання як вид самостійної роботи студента творчого характеру	135
<i>Ціпан Т.С.</i> Громадське виховання в умовах дитячо-юнацького руху: історичний аспект	141
<i>Якимчук М.Ю.</i> Особливості навчання і виховання обдарованих дітей	148
<i>Відомості про авторів</i>	152

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 32

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника *Дем'янюк Т.Д.*

Відповідальний за підготовку збірника до видання *Янцур М.С.*

Технічний редактор *Кравчук В.Ю.*

Комп'ютерна верстка *Лазарчук В.В.*

Здано до набору 12.09.2005 р. Підписано до друку 30.09.2005 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 22,86. Обл. вид. арк. 23,19. Замовлення № 1/6. Наклад 120

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 32. – Рівне:
РДГУ, 2005. – 155 с.**

ISBN 966 – 7281 – 08 – 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем педагогіки, дидактики, історії педагогіки, теорії і методики виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20